

на захист. Перспективами розвитку медіації в Україні є стимулювання прозорості в діяльності державних органів, гуманізація суспільного управління, становлення громадянського суспільства та подолання правового нігілізму населення [7; 20].

Література:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 664.
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
3. Закон України «Про медіацію». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. № 7, ст. 51.
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141.
5. Конвенція про права дитини 20 листопада 1989 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
6. Мазаракі Н.А. «Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні» дис. ... доктора. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 484 с.
7. Токарева К.С. «Адміністративно-правове регулювання медіації: сучасний стан та тенденції розвитку» дис. ... доктора. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 468 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-4>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО МОВНИХ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Занкевич Назар Володимирович

аспірант

Науково-дослідний інститут державного будівництва

та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України

м. Харків, Україна

Міжнародне законодавство щодо прав національних меншин, у тому числі й їх мовних прав, побудоване на загально визначених стандартах прав людини. Останні, як відомо, є доволі змістовними й охоплюють різні аспекти прав людини – від їх визнання до встановлення гарантій реалізації, вироблення універсальних критеріїв належного забезпечення реалізації у державній діяльності тощо.

Згідно статті 1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права право народу самовизначатися надає йому зокрема право на автономний культурний розвиток [1]. Інакше кажучи, держави повинні забезпечити належні умови використання народом права на самовизначення та враховувати всі складові елементи такого права аби його реалізація дійсно відбулася. Одним із таких елементів цілком об'єктивно слід вважати мовні права як невід'ємну складову культурного розвитку меншини.

Положення Документу Копенгагенської наради з людського виміру закріплюють можливі форми реалізації мовних прав національними меншинами та встановлюють заборону дискримінації за мовною ознакою [2]. При цьому, зазначення конкретних форм реалізації мовних прав не повинно тлумачитися як втручання у внутрішні справи держави, оскільки положення вказаного документа є рекомендаційними, а не обов'язковими.

Щодо недискримінації осіб зокрема за мовною ознакою Рамкова конвенція про захист національних меншин уточнює, які саме дії держави не можуть вважатися дискримінаційними. Зокрема зазначається, що при обрані владної поведінки стосовно особи, яка є представником національної меншини, слід враховувати становище такої особи [3]. Підтримуючи таку позицію, додатково зазначимо, що рівність осіб є доволі оціночним явищем та не може бути абсолютною, а тому її можливо досягнути лише умовно та з урахуванням усіх важливих чинників (зокрема і щодо становища осіб), які потенційно можуть впливати на правильність прийняття рішення.

У свою чергу Європейська хартія регіональних мов або мов меншин містить положення щодо офіційного тлумачення регіональної мови та мов меншин, визначення обсягу щодо обов'язків держав, процедури їх виконання, цілі та принципи, якими повинні керуватися держави у своїй діяльності та наведено перелік комплексних заходів, що сприятимуть виконанню державами взятих на себе зобов'язань у різних сферах [4]. Тут звертає увагу доволі широкий характер розсуду держави у даному випадку й відсутність надмірних (обтяжливих) обов'язків для держав, що не може призвести до дисбалансу між мовними правами титульної нації та національних меншин.

Як вбачається із Декларації про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, держави для захисту самотності меншин повинні вживати різні заходи, які не обмежуються лише прийняттям нормативно-правових актів [5]. Принагідно відмітимо, що вказаний документ хоча і передбачає обов'язок держав вчиняти інші дії (не законодавчого характеру) з метою захисту прав меншин, але не уточнює їх, що свідчить про ймовірну

декларативність цього положення. Вважаємо, що означеними діями держав можуть бути зокрема проведення спільних культурних заходів, сприяння у створенні навчальних закладів для представників національних меншин, залучення (за потреби) перекладачів у спілкуванні (усному чи письмовому) з органами публічної влади, що відповідно потребує вжиття попередніх заходів із розвитку цього інституту тощо.

Особливістю Ословських рекомендацій щодо мовних прав національних меншин є те, що вони фактично узагальнюють міжнародне законодавство у сфері мовних прав національних меншин й містять роз'яснення щодо порядку дій держав із реалізації гарантованих прав [6]. Важливість цього документа пояснюється тим, що він підготовлений з урахуванням правозастосовної практики міжнародного законодавства. У зв'язку із цим дані Рекомендації дозволяють виявити та усунути прогалини чи недосконалості правового регулювання мовного питання чи можуть слугувати орієнтиром для держав щодо їх дій з цього приводу.

Відмітимо, що у міжнародному праві досить усталеною є позиція, за якою розвиток та захист мов національних меншин не повинен бути надмірним, щоб не завдавати шкоди офіційній мові держави [4]. Саме тому на держави покладається обов'язок забезпечити належний баланс між мовними правами титульної нації та національних меншин, що переважно потребує прийняття відповідних нормативно-правових актів у даній сфері. При цьому, держава повинна першочергово запровадити чіткі гарантії використання, розвитку та захисту мов національних меншин. В іншому разі це дозволить маніпулювати мовним питанням, створювати штучні конфлікти мовного характеру, підвищуватиме ризики національній безпеці тощо.

Узагальнюючи положення міжнародного законодавства в контексті правового регулювання мовних прав національних меншин, наголосимо, що воно насамперед розглядає національні меншини як окремі соціальні групи суспільства, які володіють спеціальним правовим статусом. Крім того, більшість положень передбачають перелік заходів, які би дозволили задовольнити мовні потреби національних меншин та головним чином забороняють дискримінацію за мовною ознакою. Проте жоден із міжнародних документів не враховує регіональних особливостей, встановлюючи лише загальні, до того ж юридично необов'язкові, правила. Відтак, розсуд держав є досить широким при вирішенні цього питання, а міжнародні норми можуть по-різному та суб'єктивно інтерпретуватись. Тому для покращення правозастосування відносно мовних прав національних меншин, на нашу думку, слід диференціювати міжнародно-правові приписи з урахуванням регіональної та іншої специфіки відповідних держав.

Література:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 15 серпня 2022 р.).
2. Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру 1990 року. URL: <https://www.osce.org/tu/odihr/elections/14304> (дата звернення: 15 серпня 2022 р.).
3. Рамкова конвенція про захист національних меншин: від 01.02.1995. *Офіційний вісник України*. 2013. № 75. Ст. 378.
4. Європейська хартія регіональних мов або мов національних меншин: від 05.11.1992. *Офіційний вісник України*. 2006. № 50. Ст. 379.
5. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин: від 18.12.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318 (дата звернення: 15 серпня 2022 р.).
6. Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин і пояснювальна записка: лютий 1998 року. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/67545.pdf> (дата звернення: 15 серпня 2022 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-5>

ЩОДО ОСТАННІХ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ ІЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Зозуля Олександр Ігорович

доктор юридичних наук, доцент,

*завідувач наукового сектору порівняльного конституційного
та муніципального права*

*Науково-дослідний інститут державного будівництва
та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Розвиток парламентаризму в Україні є невід’ємною складовою її розбудови як сучасної демократичної, правової держави. Серед іншого це має включати посилення гарантій парламентського контролю, що особливо актуалізується в умовах запровадженого воєнного стану та триваючої збройної агресії Російської Федерації. У цьому контексті варто загалом позитивно відмітити останні законопроекти від 23.09.2022 р. реєстр. № 8073 і від 10.10.2022 р. реєстр. № 8073-1, які